המאסף

לשתי תקופות האחרונות

משנת

התקמח

Königsberg und Berlin, 1788.
In der orientalischen Buchdruckerey.

המאסף

התקמח

שתי תקופות האחרונות

על מעשה הכתב

משר ימשולו הקדמונים לשים שמו קדמוס מלך פיניקיה׃

קַדְמוּס בִּתְבוּנָתוֹ • הִמְצִיא זֹאת הַחָכְמָה •
הַמְצֵרֶת הַקּוֹל • דּוֹבֶרֶת אֶל־עֵינֵינוּ •
נְקֻדּוֹת • וּנְקוּדוֹת • בְּתָמוּנוֹת • וּבְעָרְמָה •
הַשְׂכֵּיל לָתֵת מַרְאֶה וָגוּף לְמִזְמוֹתֵינוּ •

חפשי ׃

ה מ א ס ף

חדש ניסן תקמח

תולדות המינים המבעיים

מיום ברוח אלהים את האדם בתבל נעשה התסוקה מעשה בלבנו ותוליד בקרבנו כח הממליח (טרפֿינדונגסקראפֿט) אשר יסיקהו לקור ולדרוש על כל אשר נעשה בחת השמש ובגלות סתרי מעלול הטבע היום יכשר להוליח ממנו תועלת מה להרבות מדעו לו רכושו, ובזו יבוז לכל כעס ותלחה אם רק ייחל ממנו שוס עור המועיל חלף עמלו ולח ישיב לאחור עד הגיעו מחוין, וע"י הסתדלות וחרישות הכח ההוח אשר לח ינוס ולח ייתן בלב כל חכם לב, רבו כמו רבו התועליות לקיום ולהפארת מין למוסי, גם בחכמות רמות נשגבות, גם בחומות שונות, גם בהמלחת כמה וכמה מיני תחבולות אשר יעשה האדם ומי בהם, ובלעדי התפעלות הנפש הסיח לח ירוס היה לח ידו ולח רגלו לדבר דבר מכל מיני חכמה ומדע, נמשל כבהמות נדמה בלי לדעת לפנות ימין ושמחל, — והנה הכח ההוח הפרית מחשבות בלב האדם להוליח גם מחולי היוה רמשים יזועים תועלת מה, להחניף נחונו ולהרבות יקר תפחרתו, וחן הנה המרגליות היקרות מחד בעיני הסנגיס והשרות, לבניס קטנות מוקפחות מליחות חו טריות המכות בתוך גופי היה מיני חומטים (אוסטרן) יזועים, מתהוות מחולי מה, לרוב ימלח בתוך קליפה לחת יותר ממרגליות לחת, ולפעמים ימלחו בתוכה הרבה מחד עד שיעות לחולה ההוח מיתה נבעית מהם, ולרוב תהיה מרגלית לחת בכל קליפה וקליפה מיוחדת שהיה נדולה וכה וגלולה יותר מהשחר הנמלחות בתוך הקליפה ההוח, ונפרעות חוהן היוסדות על סביב לגולי הקליפות, חשר לזה

החכמו קלת מחקרי הטבע בזמנינו לחלוק על הרחשונים בענין
הקהות המרגליות , בחמרם שאינו מחהות מחולי הרחם ,
כי אם מחיזה ריר החומט אשר יהיה בין מצלות הקליפות לחברם
יחד לבלתי ירחוק שרן אחר בתוכו להמיתו , ורחיה להם הוח
כאשר כבר נמלאו חיזה נרחקי מרגליות מנוקבים מחולעים
אחרים , והחומטים אשר בתוכם סחמוס מבפנים בחיזה ריר
והסתימה ההיח התהוה למרגלית , ומזה הקישו על כלם ,
אף שהן נמלאות בכל חלקי גוף החומט , נרחזו בבטנו בקיבתו
ובשאר חלקיו , וחכמי טבע הרחשונים אמרו , שהמרגליות הן
מין חולי אצל הצבלולים ההמה כמו מחלת אבן אצל מין אדם .

החומטים הללו נמלאים ממש בכל חלקי העולם אם מעט
ואם הרבה , וגם בחיזה נהרות במדינת וקסן
ימלאנו וילודו ממין הקליפות הללו , אולם הרחצים היותר
חולים וחלושים ואשר בקרבם המרגליות היותר גדולות וגלולות
וקטות ימלאו בתוך הימים אשר בחלק חויק ובפרטות בלשון היש
הפרסי (פערזישער אטער=בון) בחי בחלק Balz. אשר
לזה יקראו המרגליות הבן מרגליורת מזרחי (מר=
יענטאלישע פערל) וכן יקר הערך יותר מוללן , להיותן
גדולות , עגולות , זכות , צלולות ולבנות מבריקות , ובחיות
שהצבלולים ההמה שוכנים על פי רוב בעומק היש ויתקבצו על
פני הסלעים אשר בתהומו מבלי לעזוב את מקומם כי אם מעט
מזעיר , לכן לא יוכל האדם להעלותם בלתי אחרי יגיעה רבה
ובסכנה גדולה , ולהעבודה הזאת התעתדו לנבזים מבלת העם
פחותי הערך אשר נושאים את נפשם עטות המוחקה אם רק
מתכונת בכסף יהיה משכורתם להחיות את נפשם , והמה
יקראו נפש שוחים (טוויאאטער) או צוללים (טויכער) אשר
ירגילו עצמם מנעוריהם להתמהמה מחת המים , ולחת לחט
ולעשות מלחכת לכמה רגעים , ולפעמים בחני רביע שעה .

בלשון היש הפרסי הנזכר יזודו המרגליות בשתי עתי
השנה , בעת האביב ובעת הקיץ , לא יותר ,
כי בעתים הללו בשר בחל החולי ההוח אשר יזליד המרגליות

לנגוף בתוכם / ואז יקחספו עוברי ימים המונים בסירות דונה / ויעברו בהן במקומות הידועות להם בים מלח סלעים בתהומו תחר שם הוא מגורת החומטים הלזה / והמים עומד עליהם מלמעלה כעומק עשר קומות זו פחות / ולא יותר / כי אם יעמיק יותר לא ידחקו קרני האור בתהומו / ולא יוכל הגולל לרחות בתוכו / ושמה יחוקו הסירות בתנמונים (מאקער) / ובכל סירה וסירה ימלאו שני גולגלים / תחר להם נרתק קטן מעץ זו ממקבת / רחב ופתוח מלמעלה וצר ומקוס מלמעלה / כצורת הפעמון / תחר לזה יקרא הנרתק הזה פעמון הצולל (טויכר גלאקע) / ובתוך הפעמון זו הכובע הזה עשוי הדוס קטן לשבת הגולל עליו / ויקח ספוג שרוי בחומץ לריח לפניו לשאוב רוח על ידו / ועל ידי זה ישב הגולל בלב ים

Fig. 1

בינתם / כי להיות הפעמון צר ומקוס מלמעלה לא יוכל המים לדחוק בתוכו מלמעלה למעלה ולאחוז האויר מכל חלל הפעמון במקום צר / כי חזק כח התקפצות (עלאסטיצי קראפט) ממנו *) / למנע הגולל יושב בתוכו כסנור בכלוב והרוח לוחץ עליו מכל צד בלתי דרך לנטות ימין ושמאל / כי הפעמון מקוס ממעל לו / ומלמעה סנרו המים בעדו / לכן יקשה מאד לשבת בתוכו ומן מה בתוך המים בלתי היים תחר הרגיל לכך מנעורין / ובדחק הפעמון קשור חבל חזק תחר רחבו תחר קשור בסירה ובו ינענע הגולל בדרכו לעלות למעלה לשאוף רוח או להריק נידו או לשבת לחרת ועל ידו ימיכוהו

---

*) וזה חוכל לנסות כתחר תקח כוס זכוכית או מחבת / ותהבילהו על פיהו בתוך קערה מלא מים / ואחר כן תוליח הכוס החוח / ותמלאה יבא בתלולו כחקדם בלי טוס לתלוחית .

ימישהו מהמים / ובשולי הפעמון קשורים כדורים קטנים ממתכת לרדת ע"י הכובד הסוגר בנקל בתוך המים לכלבי ימשהו מורס מים כבירים לו מסגולת הנהר *) וכענין הזה יורידוהו בקעוש

---

*) ובגיזה מקומות יכנס הצולל נגד עור מכנגיו עד החזה וברגליו עשוים מסוגות מעור כדמות סנפירים / לצל יועילוהו לעשות בנקל על מקום לצל יחפון לעשת / וברשו יכנס כובע מעור לצל יכסה ראשו ופניו / ומן הכובע ההוא יצא קנה חלול מעור קצה / ולרוך יותר מעושק העור / וברצף הקנה קשור כפיס מעץ לצל יצוף על פני המים לכלבי תצלול הקנה / וע"י הקנה הזה ישאב הצולל מעת על עת מעט רוח · והכנ עז על התמונה לצל למעלה ·

c) מקום קצה הקנה המגולל על זרועו · d) מלבה קצת חלולים הנמצאים בפלחופות
e) הוא הכובע למנע קור נגד עור עד צוארו · b) מין פלחופות נחושת על לצל ·

נתקוס לתפוס לאחד מעמודו , ובאחד ימלא החומעים יתלבש מקירות הכלעים אשר שם התדבקו , ויניחם בילקוטו מעשי רשת אשר תלה בגוזרו , ובמלאות הילקוט הזה בקליפות זו כאשר ילערך לבאוב רוח יגעגע בתוכל המוכר , וילפת בו בורועיו , זו ימיזוזו המלחים אשר בסירה מתוך המים להגיל את נפשו זו להריק לידו לאחד הממכה ולאחד הממעיט , המרבה אסף לפעמים בפעם לאחת חמש מאות קליפות בילקוטו , והממעיט לא האסיר מחמישים .

המים הזה במקומות הללו לעת כואת זך וגלול מאד , כי בלעדו לא יוכל הסוחה לראות תחת המים וכעור ימצם בתכילה , יאמין לקחת מרגליות וימלא חרם בידו , לוחש כאשר ישמע ממרחק קול שחון רעם דג גדול או תנין אשר יתקרב לו לבלעו פתאום , או ידליק הגולל להזה את תהום שים וירפים מימיו לבלתי ידאה מהדג להגיל את נפשו . לחנם בכל זאת לא יגגל לפעמים בכל תחבולותיו להמלט מהתורב כאשר יבא מאחוריו , ובטרם ידע הגרלף לנענע בחבל , חים יפער הדג פיהו ויבלעו עד תמו ויתן את בטנו קברו , גם לפעמים ימצכו הגולל מתוך המים חסר יד או רגל או שאר חלק מגופו אשר נטרף ממנו מהתנינים ובפרטות מאומן התנינים אשר יקראו בשם (חיית פיש) אשר גרונם הוא רחב מאוד לבלוע אדם שלם עד תומו בפעם אחת , ולוא ימלאנו תמיד האנשים הללה אשר ימלאו את ידם לגוד ליד כואת בעלי ורוע מרי נפש יעליכו חיים מנגד ויתיצבו כמטרים לכל חני התלאות ולא יפחדו , יפחקו לכל מפחיד ולא ידעו כי בנפשם הוא .

ובאשר ימלא הגולל תחת המים קליפות הרבה עד כי לא יוכל לקחתם בפעם אחת , יעשה ממנו תחת המים חמרים

את החול היולא מפיו על כיס עשוי מעין לקבלה שתם . ומכא התחבולה בזולת יחלל השוחה חול כפי חפצו . כי יש לו e) מפתח לפתוח דרך חול הקנון שלאחוריו הבדולה , ולסגרו מיד לאחר סולבו כדי מיזוקו .

ים מקומות כמו אלו הכוזים אשר אין להם שום תחבולה כי אם יקראו אזן גדול בגופם לבלתי יעשפו מצבילת המים , ועוד חכל מזק בניב בגופם לעלות של ידו מתוך היאם בדמותו לעלות . ובעת ידו בחיים ים לעלות תעלומין ,

ממרים חמרים *) , ויקח מלח ילקוטו מכס ויעלה למעלה להריקס ולהסיר רוחו , ואז יסוב לרדת לקחת מטמונו פעם אחר פעם עד תמם , אם לא נגבו רעיו את הנוקר בטרס ירד שנית לקחתם , כי להיות סירות הדונה קרוצות הנה על פני המים והמולנים ירדו בקהומו זה בלד זה לחפוש מטמונים , כאשר ירחה האחד כי לרעיו הנעים נורלו ואוח לשוח יגע , יאחוב במסקר לחטוף , ויחל עד עת עלות חבירו להריק ילקוטו או לשלוב רוח , ואז חים ירד הוא לקור לאחרי מקומו ויחטוף המומנים אשר השאיר הרחטון וכבר קרה פעם אחת אשר דמה נולל אחד על רעו כי עוזה עמו ברמיה לבנוב ממנו הקליפות אשר לקח הוא ביגיעה ושקידה רבה , ויהי הוא שנית לוקחו כפעם בפעם לעזוב מדרכו הרעה ומן החמס אשר בכפו להשיב לו הגזילה אשר גזל , והאחר כמו פתן חרש האטים אזנו לבלתי שמוע לדבריו , וידבר עוד אתו קשות על כי שקר ענה באחיו לעשות בו סרה , ועין אנוש לא שבעה מעולם לעשות נבלה כזאת . הולם הרחטון הזברים עד יום שנית , וכאשר מלא נם ביום כי נגנבו ממכסנת חומטיו אשר לקח וחסף בקהום הים , ותבער בו אם הקנאה לקחת נקמתו מהגנב , ויהי כרדתם שנית במעולת הים , הניח את חבירו לרדת הרחטון והוא ירד אחריו ומחכלת בידו , וכבואו לקהום מלאו עוד על נגיבתו ועמד עליו והמיתו , ואנשי הסירה כוחילו על הדרוג כפעם בפעם כי לא ידעו מה היה לו , ויחילו עוד בוש , ואחרי המשכו מתוך המים מלאוהו מודקר ומת .

ובבר אמרנו כי המולנים והשוחים יורגלו מנעוריהם לשבת קחת המים זמן מה בלי שתיית רוח , כי לולי ההרגל הזאת יסתכל ויחוולל על אחד מהם בשבתו תחת המים בלי לדעת לאיזה תכלית הורד שמה , ולפי רגות לידו קרבה מהכורתו . הולם העבודה הזאת מתשת כח מאד , עד כי

מזונאחרי

---

*) מחלוקת גדול הוא בין מחקרי הטבע אם יש לחומטים הוא איזה מקומים או לא אך שהם מכלים תחת נדר החי , ואך כח החחיכת להם תועלת מקומים , מזה שהוא בחכלית הרפיון וההתרפלות ולא יעמו את מקומם לעולם בלתי מיגע מאחר .

ממזמרי הסוסים לא יוכלו לנגוע במים יותר משבעה או שמונה פעמים ביום , ולפעמים ימלאו בתוכם בעלי קנאה וחומדים אשר יחיו לתשוקה יותר מחבריהם ולהרגות מעבורקס , ומגודל התשוקה הזה ישכחו עת לחת מספיק לשתות רוח , וחיש יחנקו מעלירת הנפש וימותו כמעט רגע תחת אשר דמו לרכוש רב כתלו לנגח יחיו .

ההוממטים הללו נמצאו רק בנקר עד חלי היום כי לו המים גלוים ביותר ויוכלו לרעות מתחתם מקום מחנות מנוקדם , ובחלות היום כאשר כלו הגולגלים מלאכתם , ישובו בהסירות על שפת היס , ושמה יתפרו בחרות מרובבות כעומק תמתים , ומחולית הבור יעשו תל קטן סמוך לבור אשר עליו יעשו שעות הקליפות לעין השמש לחת על לחת , ולפי שהחומטים יחיו רק בתוך המים ימותו פה מחוס השמש ואז תנקע הקליפה מעלמה , ואם יום או יומים יעמודו , יבא רקב בנשרם ויצחם ויבש , והמרגליות יפלו מתוכם לתוך הבור אשר הוא סמוך לתל , ואחר כן ילקטון מתוך הבור וינקו לוקן מהחול ומטיפום ואז יסדרום למינים שונים , גדולות , קטנות , עגולות , נפנוגות , תרוכות , גלולות ועבורות וכדומה , לים לים למינהו , ואוקן הרגועות לנקוב ינקבו אחל אנשים ידועים מלומדים למלאכת העבודה הזאת ואז ירכבום בחוטים לעשות מהן חרוזים חרוזים ולמוכרן ציקר הערך לתכשיט אנשים ומהן אשר לינן טובות לנקוב יוסבלו ברבידי כסף וזהב בטבעות ושאר כלי תכשיט .

ואותן הקליפות הנקרקות אחל המונים נרתקי המרגליות (פערלאוטטער) לינן הקליפות אשר בתוכן נמצאות המרגליות , כי אם הן ממין אחר הנקרקות אחל חכמי הטבע אוזן הים (זעע-אהר) כי דומות בהמונהן לאוזן , ואולם להיותן דומות בלבונן ללבוש המרגליות הקרוצה על שמותן , ועוד יתרון בתוארן לתואר המרגליות להיותן מבריקות מראות טובות , אדום , לבן , ירק , אדמדם , תכלת , ארגמן , כרכום , וכדומה , והנה יותר קטנות מקליפות המרגליות אשר ימלאו לפעמים כחלי לחם אורך וחלי לחם רוחב .

ויקרון

ויתרון המרגליות משאר מיני יקרות הוא שאינן מחיבות מריקה ולטישה להיותן מטבע וכלים / ולזה המלכות בטבען עכורות לא יוכלו ליפותן בשום תחבולה כי אם תמכרנה במעט הערך . ויהי כאשר פרץ התשוקה בעם לקנות מים בחיו / ורבים מדלת העמון אשר לא השיגה ידם לקח מחיר כסף הרבה תחת יקר ערך המרגליות / מקוים תקוה לקשט נשותיהן בעניים ורבידים להדמות לגדולות מבנות הארץ בעדי עדיים / הן המליץ חיים אחד בשמו יאנין לעשות מרגליות מזויפות הדומות בתבונתן להעשות / והוא בתחבולתו החל לעשות מזכוכית כדורות קטנות כגודל המרגליות / חלולות ודקות מאד / והכין מתקשת דגים מרק המדומה בטבעו לטבע המרגליות / ושח בו את קירות הכדורות מבפנים / להיות מבריק בטבע דרך הזכוכית חולף / ואז מלא לותן בשעוה לבן ונקבן ועשה מהן חרוזים הדומים במראיהם כמעט למרגליות הטובות / ומכרן בול גדול לעומת ערך הטובות . והשקיע בזה רבבות תשוקת העמון / וממנו רחו וכן יעשו בעת בכל מדינות אירופא מרגליות מזויפות לאלפים ולרבבות .

ואתה הקורא ידידי שים לבך לדברים האלה ותשכיל מפלאות תמים דעים אשר לו הגדולה והיכולת לפעול במלכותי הטבע ככל אשר יחפוץ חכמתו העליונה והנשגבה בעיני מעלה לרוחו / והאדם שם בתבל למשול על כל / וחננו בדעה ביצה והשכל לתור אחר נסתרי הטבע וגלות תעלומה / ואם דבתי האלה מעטים המה מתת אל לרות למתון לדעת / לך תן בתקופת החכמים וראה וקרא בספרי חוקרי הטבע ובראשם בספרי החכם המפורסם בשמו ביפאן אשר הערפת אשר בזמננו בחמשים ספרים ויותר על כל נופי הטבע הידועים לנו / מאז בלבנון עד איוב נקיר . מקועפת ראש עד כנפי כרעוש / מים הגדול עד מי אפסים / מכדורי השמים עד גרגיר החרדל . ושם תמצא אשר ידוש למלכות מתוך .

ברוך ליונא .

תולדות גדולי ישראל

תולדות החכם המפואר אראביא זצ"ל.

החכם המחוכם הרופא המובהק דון באלטא"זער אראביא
יחד מחנוסי ספרד, וח"כ יחד מגדולי ק"ק
הספרדים פה אמשטרדם, היה איש נבור חיל רב פעלים וירא
שמים בסתר מנעוריו. עודנו בארץ מולדתו פוויליאה היתה
עיר גדולה במלכות ס"ל ויעש לו שם בהקמות לו דעת ביניה
והשכל בפילוסו"פיאה בתכלית השלמות. ויגדל כבודו עד
למאוד ויעל גם עלה במדריגות סולם הקבונות ויוסיפו נדיבי
העם בכסף כבוד לעקשאר ללמד חכמת מעטאפיזיקא למעלה
מהעבע בבתאות המדרש המפואר אוניווירזיטעט אשר בעיר
רנתי בחכמות סאלאמאנקה. וח"כ סמכו החכמים והרבנים
היושבים ראשונה במדרשי אלקאלא את ידיהם על ראשו ויעטרוהו
בכובע הוד והדר בקיומו בחכמת הרפואה וגם בסמיליאה *)
משם נקרא להיות רופא בחדר היכל המלך פאדיר פוליפי הד'
מלך ספרד, ויהי מקץ ימים נחבקם מהמלך הגדול לואים הי"ג
מלך צרפת כי שמע את שמע חכמתו. ויסע מספרד וילך
אליו והמלך וצריו קבלוהו בכבוד ובפנים יפות וישימהו ליועץ
קרוב אליו בהיכלו. וילך עוד הלך וגדל להפארת ולתהלה
ויעלוהו ויושיבוהו בכסא הבנות פראפעסאר במסנה ובמדרש הגדול
ומהולל בעולם בטוליזא, לא היה ימים מעטים מאת מקום
מולדתו סיוויליה היתה יקירת בעיניו ויסד לביתו ולמשפחתו.

אמנם בכל הודעו לרשות ובכל הכבוד הזה לא שקט לבו היטב
עם אלהי מחנותיו, מפני לריכותו להעלים יהדותו
בכל

*) Moreri Suplem. art. Limburg.

בכל עת לפני עם הארץ ככל אחיו התנוסים אשר שם • וכבר
אימי נעורין מיום שמעו מפי הוריו בסוד שמורע ישראל הוא
היעד אחד לו העדר קיום המצות • ותשק עבודת קונו בפרסית
היתה כאם בוערת בקרבו / עצור בעצמותיו נלחם להכיל לותו •
ולא עמד רוח בו להודיעו ולהגיד לפניו לשום לדם מפני חימת
מלכי מות שופטי גיא בן המוס אינקוויזיציאתן • ובכל עת
חג"ב תפוח"ו אשר עליו היתה לחשוב מחשבות לעזוב כל העובות
המדומות הומניות והתועבות בעבור הנחיל לנפשו בחמימות
הנלחיות והקיימות המוסג בלבתו בדרכי ה' נגדה כל לבל עמו
בתחד המקומות אשר שם בני עמו רשאים לעבדו בגלוי ולשחור
בארץ כאשר העמים • ויהי יום מה בעשותו לחת מכל מצות
ה' בלי הסתקר כפי לורך השעה מלחותו השריים המליצים
בחרבים עובד עבדתו / ומנשריים קלו ללכת הדבר לשופטי
האינקוויזיציאתן ובאו משרתיהם ויתפשו לותו ויוליכוהו לבית
האסורים ויאסרוהו בחבלי ברזל ויניחוהו עלוב שחה בחבלי עוני
שלש שנים בעינוי הדין לבעבור יברך אלהיו בהתיחסו למצות פדיון
נפשו ויעבוד אלהיהם • כל זאת לא אות להם לך נכנע בעמל
לבו ונפשו עליו תאבל בינון מתמיד עד שבעתתהו רוח רעה וכמעט
שלטה בו השנעון ובהתבודדתו יום יום בחרון אפו ובחמתו היה
לועק בקול מר ושואל לעלמו / האוכל למוכי להחמין שחני
ארחניה ? אחרי כן מקץ השנים האלה נלוו אליו השופטים לדרוש
מה נפיו להשיב על מלטינות לוררי נפשו כי עמד בכחשו נגד
פניהם וילוו את שוטרי בית המשמר ההוא שייסרו לותו בענויים
קשים ממות עד שיולה חטאו • ויתפשו וקשרו ידיו ורגליו בחבלים
ויושכו שם בכל כחם דרך הטנעות הקבועות בכתליהם עד
שהעמיקו מכות טריות בעורו ובבשרו / ויהי כאחו נלח עד שלח
נותרה בו נשימה ונאלה דמו מבין לפרניו ויד אל הקיר / ותחת
נפלאת בעיניהם שבריה בעולם יביל כאב כזה • ודאי שהחמיץ
לבו בגבורים ביסוריה כאלה היה מודה גם מה שלח עלתה על
לבו ולא חשב לעשותו • למנם רוחו הוא שבלש בחבירות כח
לא קם במוהו למען הגיל נפשו ונפשות בני ביתו וקרוביו מני
שחת רשתם / ומאור חשם השולת ושורפת את לחינו בני ישרל
למען יחוד שם השי"ת • וכרחותם כי לא יכלו לפקוח את פיו

נסתתמו טענותיהם וילך זכאי כמספט בית הסנירה ונתחייבו
לנתק את מוסרותיו וירילוהו מן הבור וישלחו אותו בשלום ׳

בותבי דברי הימים כותבי *) שאחרי אתו מבית האסורים
הלך להסתקע בשולחנו הנ״ל והתמיד לגור שם בין העם
ההוא מסתפח והולך עמהם בשמושתם למרחק עיניהם ושעמד
בויכוחים גדולי׳ בדברי חכמות לפני עמודי עולם וחכמים מפוחרים
יושבי כסאו בתי התבונות ומדרשי למוד העיר נגד לנגדי שם הדורשי׳
להנחיל במותו כבוד שבת על כם רבנות חכמית הרפואה ׳ וכשתקחו
את פין בחכמה כל העם דן שחכם הוא יותר מכלם והעומדים
נגדו נהפכו פניהם כשולי קדרה ׳ ועוד הפליג עלה הגדול
קוסיה מהם בחכמה שלמעלה מהטבע ׳ על דבר שהתלמד
עלמו כל אותן שנים שנתעכב בבית האסורין מבקר עד ערב ׳
עוד פעם שניה ילך לריג בגבור ערין בחדר המשנה המפותר
הנ״ל עם גברת רבת בדורו וחשוב בעמו ונלחו בלחות לשונו
ובעומק בילתו ׳ ויסר בעיני כל שומעיו מכל בני עירו וישמחו
פה אחד לראות היסיבה הגדולה היות פראפעסאר אף אחד
שנכרי וזר היה בתוכם ׳

ואהר נחלו כל הכבוד והגדולה בהנאתן אל לבו רע ומר
ההכרה לעמוד בפרץ בכל עת נגד שומריו לבלי יודע
התיחדותו שנם מקניו וילך מארצו ומארץ מולדתו ויבוא שלם אל
מחנהו וא פה אמשטרדם ׳ וימל את בשר ערלתו בשמחה ובקום
לבב ׳ ונקרא שמו יצחק אודובו די קראסטו ׳ ונם פה מלא
חן בעיני כל רואיו ׳ כי הוסיף על השמועה להפליג מעשיו
בחכמת הרפואות ותבונתו זרחה בכל החכמות וגם הועלוהו
ויושיבוהו בכסאות שרית הק״ק בכבוד ׳

ובהראותו שיבושי הדעות מהחוקר (ברוך) ביניריטו דע
שפינוזא והמלומד יאן בריערנבורג הנודע בעמו
נפש

---

*) Basnage hiſt. de juifs. p. 2114. le Clerec Bibl. univerſ. tom. 7. & Bajle Dict. crit. L. A. p. 67.

נאם טעקטאר ר"ל תורג כי תורג שמות מצי היה נרחטרדם (עיר גדולה היה בהולנדה) תחר בל לחע"ין ספר אחד שקרת שמו Certamen Philof שנדפס תח"כ שנת 1703 למניינם, ונשאו פיר פיעב נרחיות גולחות לא יוכל להכחישם מי שים לו מוח בקדקדו, שתורה תינה מנגדת בשכל והסברת כמו שתורה ולמה לנני כמו טעקטאר הנ"ל חשר על כן גם הוח נכל מהמורות הסברות הכוונות חשר נדה מלכו שפינוזח הנ"ל.

עוד הניח שנים ידוע נשנע סופר מפיר במחברת מספרת שנת נני ישרל והוכים במיטור בטענות ורחיות מעודות לעלמן שתמיחות הנה שנתמנים הם ותמיחיים נגד חרופים וגדופים שקרוס וכופים שכתב פיליפי לינדנבורג רב הגדול ופרופיסור במדרשי הרעמונשראנטי חשר נעיר הוחת. להנחים חת רוחינו נעיני העולם.

אחרי כן הוסיף לכתוב ס' ג' נלעו קרח שמו Prevenciones divinas & ר"ל רחיות שלח עלה ולח יעלה נדעת חוכלי לחם העלנים עובדי ע"ו עדות לחמונתם שלח קדמס פי"ת נהכחשתו חותו נתנ"ך לנלתי ינות שנע הדשע על גורל הלדיקים.

ועוד חבר ד' ספרים נ"י עין לח רחתם לפני מותו כתונים נאכתב ידו נל' לע"ז, (הח' תסונה שהשיב לנלח לחד חוסנו. ענינה שהנחנו בעלי נרית חברת חיינים לקיום תורה נוה לנו מסח כהויתה נכל זמן כל ימי הארץ. הנ') ניתורו נורך ותמיהי לפי' נ"ב מיסעיה הנניח. סנ') כנ"ל על שנעים שנועים של דניהל. והד') ריבות ומדנים נגד הרופח ופילוסוף שהיה נחותו זמן שמו אוריאל אַ קאסטא שהיה כופר נתורת ה' ומודה בחיוב קיום המלות שבכליות. והחכם הזה נתקף הל עמיו ויסבדו לו כל ישרהל בשנת 1687 למניינם. ולפייטן המפורסם הספרדי מוכיר קדמוניות קהלתינו שהיה נשיח וסר לנח לספרדים נבחרות נחרן מולדתו הנניר המכונה דון דניהל לוי די בארי"ם. סר שנתו בלשון

מיספאנ"יאה ואנני העתקתי לוקו לנשון קדש בלי משקל כפי דברו , וכנס זה .

אורובין בְּרְפוּאוֹת לָעֲחָלָאִים
הֶעִיר קְנָאַת חַכְמֵי אוּמָנוּתוֹ
וּבְמִכְתָּבוֹת נֶגֶד מִינִים נֶאֱים
רָפָא עֵינֵי עִוְרֵי אֱמוּנָתוֹ .

חפשי .

על החכם הרופא המפואר מהו' מרדכי
המכונה האפראט מארקוס הערץ נר"ו בברלין .

לֹא עוֹד בְּלָפָנִים חַי חַי לְבָבוֹ
יוֹדֶה שִׁמְךָ רוֹפֵא יְשֵׁי חֶלְיוֹ
בְּפִרוֹתְךָ מֵרֶדֶת מֵת שְׁאוֹלָה
עַתָּה יוֹדוּךָ בְּנֵי עֵבֶר
גַּם יוֹרֵד בּוֹר גַּם שׁוֹכֵן קֶבֶר
בְּפִרוֹתְךָ מֵרֶדֶת חַי שְׁאוֹלָה -

פלוני .

לציבא המושקר

הָפֵחַ נָא בְּזָבִים , צִיבָא ! אַל תְּרַמֵּנִי !
מֵעֵת תָּחֵל אֱמֶת דָּבָר , מֵאָז תְּרַמֵּנִי .

לעפרון הבער

הֲשִׁיב עֶפְרוֹן עַל כֹּל : מִי זֶה יוֹדֵעַ כֹּל ?
הַאַף רַק לֹא כֹּל ? — אֶכֶן כֹּל לֹא יָדַעְתָּ !

ר — ל

משלי מוסר .

דוב אחד מנעוריו למרהו ארונו ,
לפסוע על שתי רגליו ולכרכר במשענו ,
פעם נמלט מידו , מהר שב אל יערהו .
אחיו בראותם אותו מרחוק הכירוהו ,
ובשמחה רצו לקראתו כלם ,
ותרעש היער מהמית קולם .
ויספר להם קורותיו בין בני אדם ,
מה מלאכתו ומה מעשהו תחת ידם .
ובדברו מן המחול קם על שתי רגליו ,
החל רקד כעת נשא רתוק בעליו .
ויתפלאו רעיו על נפלאות מעשהו ,
וינסו גם הם לעשות כמוהו :
ותהי להם למוקש , כי לא יכולו ;
חוכו , פוצעו , כי כשלו גם נפלו .
ויוסף האומן במצאו שם עציבם כרותות ,
לקחת נושה בידו אשר בו יעשה האותות :
אך רעיו הכבידו עליו קנאתם ,
בזו מלאכתו , ובחרות אפם וחמתם ,
כלם פה אחד צעקו וענו :
הלא באת כי אם לצחק בנו ,
ברח לך , אל תוסף ראות פנינו ,
מה לך , רשע ; להיות טוב ממנו .

ויחרשו

ויחרשו להמיתו לנקום חרפתם ,
לולי אץ לברוח מפני עברתם .

* * *

בני ! הוספת קנות דעת גם חכמה ,
מאוד הזהר להתפאר בהמה :
לבלתי רבות עליך המשטמה .
הלא כרגע יהללו מלאכתך ,
ושנים רבות יהללו כבורך ;
ותחת קויית עשות ממנה פרי ,
יהפכוה לך לזרון חטאת מרי .

יהודא ליב קראקא .

העור והפסה

איש עור ממשש בנתיבתו ,
וישמע והנה קול אנוש לקראתו ;
וישמח אל הבא ויוחל לו ,
ויקרא אליו לנחותו ולנהלו .

נעץ האיש : אהה ! אם ממני תעזר .
פסח אני , ושל עוזר ונפל עזור .
אכן אראה בכתפיך רוב אונים ,
ולהעמיסם משא הנם נכונים .

לו תאבה שאת אותי עליך ,
את הדרך אנוכי אורך :
ויהיו לי עצמותיך לרגלים ,
ואני אהיה לך לעינים .

ויואל העור להיות משענתו ,
ויט שכמו ויעל הנכה כעל מרכבתו ;
ויעשו עהה ברהיותם צמדים
את אשר לא יכולו עשות גפרדים .

כונץ

* * *

ממך יבצר סגולת זולתך
ומזולתך שלימותך ;
דין מאלה מחסוריכם
יצא קשר מחברתכם ·

לולי נמנע מזולתי ,
חלקי זה — זאת מנתי ;
נפשו אך לאודותיו עגמה ,
ולא ידע מאתי כל מאומה ·

למה זה תתלונן על אלהיך ,
כי יתר חלק אל ריעיך ?
הלא בשפעתם כלנו נשעשע ,
רק אם רעים יחד נתרועע ·

וואלף היידנהיים ·

אל רופא אליל ·

H. W.

A. d. A. I. i. H.

אשר בדברי ההפוכות כתב שטנה על הלנת הפתאים ·

מִי גָּעַ֖ר וַיֶּחְדָּ֑י , אוֹ מִי קָם מִקְּבָרוֹ ?
שָׁבַת רוּחַ אִישׁ , רָגַע יָשׁוּב לַעֲפָרוֹ ·
אַתָּה רוֹפֵא ; כָּזֹאת לַמִּשְׁפָּט חָשַׁבְתָּ ?
וְלִזְכֹּר חֶרְפָּתְךָ עַל סֵפֶר כָּתַבְתָּ ? —
אֶפֶס , אִם מֵחֲרָפָאִים תַּחַת יָדֶיךָ
שָׁפַטְתָּ — חַי אָנִי ; כְּנִים מִשְׁפָּטֶיךָ ·
נִשְׁמוֹת חַיִּים אֵיכָכָה בָּהֶם נוֹתָרוּ ,
הֵן הֻמָּה , מַשְׁפִּיל ; מִיָּדֶיךָ נִגְזָרוּ · —

אלמוני ·

תולדות הזמן

אגרת

אל רועי שה פזורה ישראל המה הרבנים ומורי צדק
ותורה יצ"ו, ואיכם הנגידים העומדים בראש כל קהל
ועדה אשר במלכות גאליציא ולודומיריא *)

לעמבערג תק"מח

(Auf allerhöchste Verordnung.)

מזמני

הירץ הומבורג

המשגיח על בתי ספר בבני ישראל אשר
במלכות גאליציא ולודומיריא אני שלום;
וכי אדבר צדק וענות אמרת מפי יצאו.

שמעוני!

זה שם שניס, שמת רחינו עובס ורצון מלכנו בנו, תשר
נרבים הפיץ חפצו, ללמד לת בניו בנעוריהם מוסר
השכלי, ודעת לשוניו תשכנוי, וברכי לחשבון, וזולת
מדברים

---

*) המכתב הזה נדפס זה ליזה שבועות בק"ק לעמבערג, ונא לידינו
בכתיבת יד ערם הובא על מכבש הדפוס, ולמען מלחוש רצון
הקוראים התקלוים לדעת מהותו, נדעתם כי לית בגון המחבר, הצבועה פה
דברי המאספים.

מדברים ההכרחיים , נמוסיים , ומדיניים : ולזה לבנות , לו להכין בתי ספר (אשר להבדילם מבתי ספר הדת והתורה נכנוס) נור"מלי , והעמיד בם מנשים עבריים כמונו , להורות לת ילדי בני ישראל לזוז שעות ליום כל הנזכר , ככל הכתוב בספרי נור"מלי :

ואם לב מלבים אין חקר . הנה נדבות הבנים מנחנו כולנו יחדיו מקרבנותו , ועתה כולנו יודעים , כי אין חפץ בכל הפקודה הזאת כי אם להטיב לבנינו ולבני בנינו הבאים אחרינו : להבדילם בעיני האומה המושלת עליהם , ולהסיר מהם חרפה ובוז , ללמדם הנהגת הבית , והנהגת כל מסחר וכולה , לנעות בלבבם ירא אלהים , ודברי מוסר , ולהרגילם ולהשכילם בכל חכמה ומדע , איש איש על אשר לבבו יבינו : להבדלם מנשוריהם , לבחור במלוכה אחת מן המלוכות המועילות לחיי החדש , או המתקנות וטובות מן לקבון המדיני , אשר נדבות העובה על האומה בכללה , כן תרבה העובה לכל איש הפרטי :

ויותר מזה נתן מרוס עיניו על נחלתי זרע יעקב למען נקות תוקף חולה וביתה : להדריכם על עוד ההנהגה בבגדים , לא יקריו , לבל נקיים ושלמים , לא בעלתי על נפי עלתי , ולרחון את פניהם , ידיהם ורגליהם , ולעשות את שער ראשם , למען ימצאו חן בעיני רואיהם : וכדומה מן הדברים המושכמים בכלל , או בפרט בין לבני האומה , אשר תנחנו יושבים בקרבם : אשר מדרך המשכיל להתנהג על פיהם , למען לא יהיה לבוז , ולא ילמדו ממנו מוסר : כי לף אם זך ויישר לקחו , לא ימלא כי אם תועי חרטים , כי כל עין יראנו לו :

ועוד חקר ותקן להשכיל בניהו בעוד לבם רך ונוח לשמוע הלמודים היקרים , ואם לינם קוריים , לף על פי כן הם הכרחיים לכל בעל נפש המשלם חוקיו , אשר הוא מתחייב בהם מלד מוסר השכל , שאלו שוים כל בני החדש , מתחלפי האומות : כענין להחזיק את זולתו מבני החדש , חיוב עליו לא בבחינת ישראלי , לבל בבחינת חדש באשר חדש בלבד : לעזור בכל כחותיו על תקון ומוסר

כלל המומה / אשר הוא חלק ממנה / חיובי עליו מלד שהחדש
הוא מדיני בעצמו : כי מבלעדי עזר החיסים / לא תתוקן
שלמות הכלל והכללתו / וכן לא תושג שלמות החלק ותושרו
מבלעדי תושר כלל החלקים / כנודע : ואנחנו כאשר גלינו
מארצינו שבולנו ואבדנו שלטון ומלכות / אבדנו גם הנמוסיים /
והעיונים הדקיק בזה החלק מן החכמות המלטרכית / עד
שיקשה מאוד על מי שירלה להתעסק לעשותו העברית :

מעת הסיר ס' שסה לנחמנים / אין אתנו יודע לכלכל
שסה / להודות בשעם ונעימות לתדונינו הקיסר

ואזעפוס השני על כל השובה אשר עושה עמנו
כיום : ולא עמנו בלבד / כי גם את בנינו אחרינו : כי מי
ממלכי ארץ / או מי מרוזני עיר קטנה אשר אך על כתרת
ארץ ימשול / הכין לבו להתנהג מרוס כאשו גם על ילדי העבריס
אשר מימים ימימה היו לשכיח בביני ההמון : ואנחנו נתנחים
חלף ומאות שנה תחת משא הגלות אשר הכשיל את הסבל /
ונהי בעיניהם כחנבים ובתלי ארץ אשר כל עובר עליהם לעפר
ירמסם : הבו ! זכרו ימים רחשונים אשר כמעט נשכחו מכם /
ושימו על לבכם / בשלמי נהיקה כל השובה הזאת ? ומי עשה
לכם כל הכבוד הזה ? מי הקים מעפר רחשכם ? מי נתן לכם
דרך לעבור בתרעות סגורות מאו מפניכם ? ועתה אתם עוברים
שמה תרחות תרחות לעשות מסחר וחפלים / אין חוגם ואין
כוזל : ואנחנו התרעות ההן אשר נרשו אתכם / והייתם
לשחוק בעיניהם / וכל נפש טובה דאגה לכם / עתה כי חזקה
עליהם יד הסוזל הרחמן יקדמו פניכם / ועל נוחכם יתמרו
דרכנו אתכם : וכאשר יהנגו בריניהם וכיניהם / כן יהנגו
בכם : וכרו זאת ! הבו גודל לתלקינו / ותנו תודה וכבוד
למלכנו !

ואם עוד בקרבנו יש המתלוננים על הענין הזה / המדמים
בנפשם / כי חסדי מלכנו הסר מדיחים פרי בטנינו מן
הדרך הטובה / ומני מעלות התורה מורשה קהלת יעקב /
אין להפליא עליהם / כי קלרה רוחם מהבין : וזה דרך כל
דבר אשר יאמר עליו רשה זה חדש הוא ! ואם טובה גדולה

היא

כיון דאמת · בעיני ההמון יהיה תמיד רע כל עוד שלא ישוב ויתן
כוסן ברמות הימים / וזו יהיה הוא שוב ובכבו רע : זה הוא
ההמון מעולם / וזה גורל הכסילים עד עולם : קשה עליהם
לעזוב ההרגל · אשר תפתיע נחו לו נתנהו : ואולם אליהם
חכמי ישראל ונבוני עמי / לא אליהם אמתי דברתי / ואיכם
בדתי לבלות רגע אחד בשבילם : כי כבר אמר החכם / המוכח
עם שועים / והרוגה להלבין עור כושי / שניהם שרחקם
אלהיו :

ואמנם גם בכם רחמי אלפי ישראל ! יש מי מכם דואג
נאמת על ביטול תורה / כי שמעתו בתי ספר כמה
שעות ליום : " דעתיכו קצרה / אתם אומרים / " זלרכים
" להשיג דבר ה' ועדותיו מרובים : הן לנו לדעת תורה /
" נביאים ובתובים / משניות וגמרא / הגאונים וכל מחנה
" הפוסקים / ראשונים גם אחרונים / מילי דאגדתא ומילי
" דשיעתא וכדומה : היום קצר והמלאכה מרובה : מה נעשה
" ומתי נעשה לילדינו הצעירים ? אם לא עכשיו / אימתי
" יתחילו / ומתי יכלו את כל המלאכה אשר לפנינו ? או
" ישליכו הלילה ! תורת ה' אחרי גיום ? יעזבו תרחות חיים
" נאחיים בשביל החיים המדומים והחולפים ? קשקשת תורה
" מישראל ? "

חלילה וחלילה !

הנה ידעתם אתם כמוני את הקדושים אשר שמו שמות למו
עלי אדמה · כמה הרמב"ם והרמב"ן / רב סעדיה
גאון / רבינו בחיי / בעל קוספוס י"ט / ובעל מרכבת
המשנה / ר' יעב"ץ עמדן / ואחרים מן הראשונים והאחרונים
אין מספר לגולם / אשר טעמו ממתק דבש החכמה והמדע :
וזמה עכ"ו מלאו חון ועמו חיל רב בתורה ובקבלה בעודו /
אשר ממי בחר אשר תפרו תנחנו שותים ועל פיהם תנו חיים :
ראו עתה שלומי תמוני ישראל ! כי אך לשוא פחדתם פחד :
וגם גם זאת לא נחתי ולא שלותי / עד אשיר הדאגה מלבכם
והסקט רוחכם גם בדבר הזה : כי נעתרתי אל שרי המלוכה

בעבור זאת והנה מעשו הטעות ללמוד נור"מלי ולימה הרוחה :
ועתה שימו לבבם אל דברי לחיכם כי נכוחות ידבר :

בעת ההיא אשר שם הקיסר ירוס הורו משח הנור"מלי בכל
בכל מדינת גאליניא על שכמי / וכמו לו כן עשה מקדם
מקרוב היתה פקודתו אלי בדבר בתי ספר / אשר בם יורו המוריס
דבר ה' לשום עיני עליהם / לתקנם כראוי / להכין דרך לפני
המלמדים בן ילכו מיסור : למען הנחות הטף אשר לפניהם
לאט לאט : ממדרגה למדרגה / עד אשר יגדלון והיו לנערים :
ואז יוסיפו לומץ ויעשו חיל בתורה ובחכמה : כי מי יעלה בהר
ה' וברגליו לא נסו הגג על הארץ ? כן הדבר הזה / בערם
ידע הנער לפרש ושוש שבל במקרא / איך ימצא לון לו בתורה
שבעל פה ותיק עמוקה ? — ואחרי אשר ידענו בי בכל בתי
ספר תינם שומרים לא מנהג ולא סדר • מתחילים ללמוד בתרת
עם תינוק בן שש וכן שבע והנער נער והוא לא ידע עוד לקרת
בהונן / יסנו יד להתמרמר נלדק ובמשפט ונתי לחרפות בעיני
החכמים כולם : ואת חסרון הסדר והעדר המדרגה מוצא לכל
העניניס / ההיזק בענין זה גדול ורב הוא / ויפעל על חיי
האדם כולם : כאשר שלמה / חנוך לנער על פי דרכו / גם
כי יזקין לא יסור ממנו : ראו עתה ! כי את אשר מצאתם
קונר הומן לומו אלא חסרון הסדר והמנהגים הבלתי מתוקנים /
לא זולת : ולפי שחיני מן המתלוננים אבל מן הרוצים לתקן
המעות במהרה ועושה / ארחה לכם שבת הבלבול והערבוב הזה /
ועליכם להסיר הסכה ואז יסור המסוכב מעלמו :

הנה על הרוב אין לים ממנו מתעורר בנפשו להדריך הילדים
בתורה ובמלות / אם לא קטה יומו לחנו • ומחוסר
כל לבלבל את נפשו ואת נפשות ביתו / אומנו יביאנו לגשת
אל המלאכה הזאת בנכבדה / מלאכת ה' : אשר לכן נוכל
לומר נפנים אנ / כי זה הענין מנחנו ובניני נעוביס ומשולחים
אל המקרא : לפי שבתורותינו אין מי דומה ואין מי יחוס להכין
בחורים מנוער / למלאות ידם / ולחנבס אל המלאכה שנחים
או שלש שנים • למען יגליחו ויסכילו לחרי כן לעת הנורך :
אבל הכל תלוי מנגד אם יעני אחד מבני הקהל / או אם יבוא

חכם ממורח ללמד לתלמיד מזרח ומערב ומה לאו ירעו עד שיסתלקו :
לפיכך נמשכו כמה תקלות מזה הענין :

הראשונה , בכמה מקומות יקנו לתלמיד על יד מורה ומלמד אשר בא מארץ רחוקה ולא נכרו מעשיו לתלמיד לדעת החכם הוא לו שכל הירא את ה' יהא לו : די לו לגנוב את לבב גביר אחד מאנשי הקהל • לו ברשתו יחטוף נפשות הנשים , ותביאנה חלון את ילדיהן : פרקו את נומי הזהב אשר בחוניכם , למלאות את תמחית הרב הלזה : עד כי ימים יעבורו , ושנים יחלופו , לו יכירו , לו יתפקחנה עיניכם , וידעו , (לך לריק) כי בסנורים הוכו ברחבונה • כי בניכם להבל יגעו , כי נשארו ערומים מדעת ובינה : והמלמד התורח מקפח פרנסת התוגב • אשר לולי בושת יפה נשא שנים רבות בעול הקהלה לפי ערכו : ועתה כי חדל כחו התנדב בנפשו ללמד את בני עירו במעט כסף עבור שכרו • ויהיה כל תקותו בעד תיש זר אשר לא נודע מאין בא , ומה מעשהו ? ויטרוף את לחמו מפיו • הלא ענין רע הוא זה ?

השניה , לפי שאין מי הוקם מן העדה איש חכם ונבון להשגיח על הדבר הזה בקום ובשבתו • הנה חיי המורה תלויים מנגד : וכל שכת בשבתו (בעת אשר הבן קורא לפני אביו אחו משבועה העברה) תוכל פתו בפחד ורעדה : כי איך יפסיד למלאות רצון , ולהשליש חפץ כל איש ואיש • ואיך יוכל כל אחד מהקטנות רדת לסוף עומק המקרא והתלמוד ? או שעור בנפשו יוכל גודל הטורח והעמל שיגע הרב יום יום , ועד כמה תכביד העבודה על הנער ? הלא שוקל מן הרב יותר מן הלפטרי • וזה עוען על הילד משא אשר אין בכח הרך והענוג שאתו : לך לי עליכם , מורי תורה ! מלפיס לחם מתי יעבור יום השבת בלי מדון ובלי מריבה • כלום יש לך שרוחה נגעי בנו ? כלום יש לך שתינו מחזיק את בנו מעולה בחכמה ובשכל עשר ידות מחביריו ? לכן לך לריק יגע הרב • כי כל טרחתו ומה נחשבה בעיני התלמיד החפיץ לרחות בניסים עודם לעירים לימים שוטטים בית התלמוד , כאשר יעשו הנחורים • דברי נער הם המדחיקים נפש הרב ,

והמכחיניס

והמכלימים את בן הילדים • ודפקוס הרבנים ומתן :

השלישית / בני עני ואביון נשארים בלי תורה : והמעטים אשר בלדקת המורה ישבו בשבת התלמידים / אין מי משים עין / ואין מי חולה עליהם : נתלמים ישבו שם / עניים מתורה כאשר לכותם עניים מהון ואין ידם משגת לשלם על הרב מדי שכרו :

והרביעית / הקשה מכולם : אין יד / ואין מקום / ואין רוח לפני הילדים • ואין חוק / ואין שכר קבוע / ואין גמול קיים לפני מנהיגיהם : הרב הינו מוגע שפתו ולחש תרוחתו תמיד • לכן הולך ומשתף הביתה בני חמש ובני עשר שנים / עוללים ובחורים יחדיו : שם במלר אחד / כמו נדר יוקדים על האדן ישבו : שמה ירבץ הטף המתחילים אלפ"ת בית"ת • פה בחוזק / היודעים (ואולם לא עוד ככל הנורך) בשיב הקריאה : בחוזק אחרית ילדים אשר אחלו לשבון במקרא : מזה / אחרים שהגיעו ללמוד פרשה אחת מדי יום ביומו : ומזה / מתחילים בתלמוד : ואלה אשר אל מועד • ואלה אשר אל מיקין שמו פניהם : אם לכם קוצר הומן ! כי אין פנאי ואין די זמן להרב לתת לכל אחד את חוקו / די מחסורו לפי ערכו • לכל הילדים אשר לרבינו : מלבד שכמעט מן הנמנעות להיות אדם אחד רגיל בכל מיני הלמוד ואופן הלעתו לשומעיו / יש מגלים לכולל דבריו בגמרא ולא במקרא / וכן להפך : יש אשר בשניהם מגיה ידו • ואולם מאוד יכבד עליו לרדת מגדולת שכלו אל דעת הילד הנקלה להעמידו על הכרת האותיות • או להביאו אל המבטא הנכונה • אשר הוא מלוכה ואינו חכמה • וילאה נפש החוקר המשכיל בזה מין מן המלאכות : ומלבד הבלבול והרעש בעת שהילדים קוראים ולומדים כאחד דברים ועניינים נבדלים :

זהו מקור ושבת כל התקלות • ועתה הבו נא עצה הלום ! קראו ואספו יחד כל הרבנים / דרשו היטב מה מניע לכל אחד מהם שהם בשכרו ואם בחפץ ימעט וירבה בחברת החויקו את דרך הממוצע • ואם מעט הוא / לתת קוסיפו עליו לשלם לו מן הקופה / כדי שיוכל ללמד ולעשות מלאכת ה' בלי

דאגה ובלי רמיה : בלי דאגה • לפי שזכרון עם / אז בלי הוספת
שכלם לו מקופת הקהל גמול תמידי וקיים / ילמד חמשה או
חמשים תלמידים : בלי רמיה • בסקיס לים אחד מקרב העדה
לשום עין על הדבר הזה : הים הזה הוא הרב הגדול אשר על
רשכם • על פי אשר יורה אתכם תריחו גם אתם מהם /
אלה למלאכת הקריאה בספרי הקבלה וכדומה • ואלה למלאכת
הבנת הקורא בגיטים ובקונטרסים על פשוטם • ואלה ללמוד המשניות
ומבוא התלמוד • ואלה להורות העיון בגמרא ומפרשים ופוסקים /
ספרי מוסר ודקדוק : ויהיה לכל אחד מהם ענין מיוחד מן
הלמודים לפי כח שכלתו • ולא יצא איש ממקומו מונדר
ומוגבל בעדו • ויהיה זאת לחוק :

ועוד יחמדל הרב הגדול להסוף ולקבץ יחד כל בעלי מדע
אשר בעיר / למען הועץ והמתיק סוד עמהם / לחפש
ולקור אחר סדר נאות בלמוד כל בת וכת מן הכתות הנזכרות /
ולהקל המעל מעל התלמידים ומלמדיהם : כי לא יתומן אם
יסופר / כמה טובה ההדרגה הנאותה / והסדר היפר / להניע
אל החפץ המבוקש / במעט עמל ויגיעה קלה ! וכמה מזיק
הבלבול בכל עסקים ! עד שלפעמים מגדל הטורח והליאות
יקון החרס לרדוף עוד אחרי מבוקשו / ויעזבנו : כן תקרנוה •
והנסיון התמידי מורה על זה : ואתם דעו לכם / ובחרו
לאנשים נאותים ומקבילים אל החפץ הרחבי :

ואלה הלאנשים לא מצאתי לים הם / ולא רחוקים הם מכם :
אתו סביב עיניכם וקחלתו את המנהג הישר אשר על
פיו יתנהגו המורים ; כח הרחבה אלפ"ו בית"ו עד הקריאה
הנכונה / וכן המורים כח השניה מברחשית עד סוף כל המקרא
עם מעט מכללי הדקדוק היותר הכרחיים / וכן בכל בת וכת :
והיה כי תשמרו את אמוק הוא כדרכן למלמד / לא יחרם
לימים • ויקבלה לכם החפץ הרחבי • וזהנלתו חן ושכל טוב
בעיני רואים את פסדר הנכון : ואתם בלבבכם תקברכו על
התלמיכם בדבר נדול כזה : למת הדבר כי לא נפלאת ממני
ההנבלה וההתנגה הלאוקה והמכרחית • יש לאל ידי לחוקה בעת
קוצר דבר הגור על תופנין : כי לא מכיום ולא מתמול ביגוקי

על הדבר הזה : זה חמש עשרה שנה ויותר אשר התבוננתי
עליו ודרשתי וחקרתי היטב • לא נחלה נפשי ואין חכם בכל
נסיון : גלוי מורה תורה וכרגוש סיפי שניש רמות • ולא
שמתי לומנתי כקרדום לחתוך בה : ויען מלחמתי את חפץ
הנעריס נגשתי אל המלאכה הזאת היקרה עיני ולבי עליו כל
הימים • ומפרי מזמותי / אשר חשבתי למשפט על הענין הזה
טעמו חכמי לב וישללו בשעריס מקום :

ואולם מגודל ענותי / אמרתי לחברים אחי ומשניר לכם
משפט הבחירה / כי תבורו לתם סדר נאה והדרגה
מכוונת : ומשניר לכם גם ברכה : ראון ומשפטי ממלך • כי
יהיה לכם הדבר הזה לכבוד ולתהלה / לעם ולתפארת : ומי
יודע כמה עוכות גדולות ימשוך הענין אחריו בהבות הימים !
חולי מאר יעמוד לכם רוח והגלה ממקום אחר : חולי שלחני
אלהים אליכם להיות לכם לפליטה גדולה / להחיות אתכם ואת
טפכם במדה טובה מרובה :

יהיה לך סיסיה חובה גדולה עליכם לשום לב מאר על הענין
הזה בעיון נמרץ • ולאור במחוגת הדרך אשר ידרוכו
בה בניה הספר ואל תאחרו : חובה עליכם מאד הנושא בעצמו :
כי אם לא יתם תחושו על ילדי בני ישראל מעת החילם בספר
עד בלותם ואיו לאנשים / מי יחום חוץ מכם ? הלא יתם
אשר משח הבר ה' על שכמכם / ועיני כל העדה בזוחות אליכם
להשניח על יתום כרועה נאמן ולהנחותם על מי מנוחות ולשבר
נאמון נפשם ? ואם אחד מהם יכשל הלא יתת ידכם המכשלה ?
וה' מידכם יבקש את השבולה • כי יתם בקרבכם אל כשא
הרבנות ערבתם בדבר הזה : וחובה הוא עליכם מאד חפץ
לגבוה : כי גבוה מעל הסליעים הוא לדוניכם הקיסר יהוה הוזו
בן עלה ברוח חכמתו ובינתו כי שוכב יסר הוא / וחפץ תת נשרר
בכל דבר שלטון :

אמנה דעו גם כי מדרך הענוה הדמתי פניכם למשניר לכם
משפט הבחירה • לא כל העולה על רוחכם דרתזונה
היה יהיה חק ליסרחל ומשפט לבני יעקב : אבל בין אחין על
דבריכם אם נכוחים הם • וגם המלך ימלך בם בסדל מה /

עצמי לו בלתי עצמי לדרוש עליכם לפשרם : סוף דבר הכל לביאת משפט התקיעה ובכור הבחינה לבקר בין טוב לרע : והיה לא כנוס דבריכם / סוג לשים למו / כי כל יצעי וכל חפצי להעיבכם / ולעשות לכם שם בארץ : כי כבודכם יקר בעיני : ולא לא יכונו דבריכם לו לערוך מליס מלבי לשר מלאה נפשי מבלי הבלך כל דבריכם תרלה : ולשלחם אל הדרת השריס היושבים רלשונה בשלשת : ולשר יגוורן לם סוף ישיב למו לעיניס : — ולתם שלום !

בשורת ספרים חדשים

מודעת זאת לכל חפץ ומשתוקק להבין בספרים ולרעות מדשות ונלעורות בכל דבר חכמת בינה / הנה המפקיד / הרבני מהו' יצחק לביא לוי המכונה בשם ר' חיים שלעזאר / תחת ידו שני ספרים נחמדים לשר השם בבקושים עדנה / חספר הא' הוא חלק שני מן ספר לשרי בינה שבשר נדפס פה ברלין בשנת התקמד"ל / וזה החלק כולל ד' מאמרים / א מאמר ההויה / יעיר לוזן לשמוע ביאור נחמד להשכיל בפרשה ברשית / לפי הפשט הנשען לחכמה לשר יסד ה' בעולמו כשעם המחדש בעולמו בכל יום תמיד מעשה ברשית / ועל דרך לשרס ז"ל כי נשתכל וברא לת העולם / והועד על לשיתת זה הביאור מהביאור לשר עשה המלך דוד והוא בבקושים / ב מאמר הנפש / יענה נוראות בשנות כל פעולות הנפש למיניהן / ונדרי החושים בהרגשותיהם / ומהות הרעיונים למחלקותיהם / ואיך יפעלו החושים ברעיונים והרעיונים בחושים בהקין לו בחלום / ושם נלמד שהנפש בשר הוקם לעבוד המקום ב"ה / והיה עפ"ז פשוט / בלתי נודעת כי לם מפעולותיה לשר להם שם בשתת מחלקות כלי הפעולות שהם חמשת החושים והרעיון / ולהם שהם שמות כשמות הניחותים לפעולותיהם / נפש רוח נשמה חיה יחידה כבוד / והכבוד הוא שם הנפש מלד פועל הרעיון / ומכונה בשם נשמה יתירה / יען בה יחיה השלם בחלם חיי התעדנות בשנת נוסף על חמשת חיי החול בלחקו לדון בדבר בחדש

לרעות

לרעות רעות רוח לעת וירקת ה׳, והשכל בפועל לאלהי׳ ומעשהו,
ולהיות מיודעי שם כנודו על פי פועל כפיו כטעם כל הנקרא
בשמי לכבודי ברקתיו, ג׳ מאמר השם, יבאר מהות חכמת
הרצון בחדש בקריאת השמות לכל חי ולמה נאמר אשר יקרא לו,
בלשון עתיד ושם נאמר שהמכוון על שמות הנזרים לכל חי הנודעים
בכל דור ודור לבאים אחריו, והיא חכמה מפוארה עד מאוד.
ושם יבאר הבדלי שמותיו ית׳ לפעולותיהם בדבר שפתיו, ועשר
ויקרא לאברם בשם ה׳, כי שם ה׳ לקרא וכיוצא בו, ושם נאמר
כי שם האיש מיודעי שמו על פי פועלו ומודיעי עלילותיו לבני
אדם, כטעם קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו, ד׳ מאמר
המבטא, יבאר ענין הפלגת הלשונות לתומותם ומהות שיחות
דלח״מ למיניהם, ובמה נחשב האדם להקרא בשם חי מדבר יותר
מכל חי, לאחר שגם להם כח הדיבור כמוהו.

הספר השני הוא המכונה בשם אסף, כולל מוסר השכל
לבני מחלוקת השלימות שהם הירקה והחכמה,
וכל דבריו יענה במליצה חידה לחם מן הלחות שדברו בם הנביאים,
יענה מוריות בתיקון המדות והמעלות, יפליא פליאות חכמה
במשלים ומליצות קלרים מורכבים, מנוסח ונסוח בעין ספר
משלי שלמה, וביאורו עולה עמו מפורש ושם שכל בנקודים
הנחלקים לפרשיות ופסוקים ופסקי טעמים ונקודות, לא נודע
מי הוא זה מחבר זה הספר, אם הוא אסף הנזכר בכתובים,
או היה זולתו כינה לו עלמו בשם אסף, על שם אסיפת
המשלים אשר בו, ויאמר הרבני מה״רי הנ״ל שכן נמצא כן
היה מלו ומקדש בכתיבת יד, אך יהי מה הספר הזה רשימותיו
בתור המעלה והסדר, וכי הוא נכבד מאד יקבלו הקורא׳ בו
תועלת גדולה, אם בתיקון המדות והמעלות, ואם בתיקון
המליצה הלוא לדבר במשל ומליצה לחם ושפה ברורה, ועתה
נדבה רוחו אותו להדפיסו למען זכות את הרבים ולהטיב אותם,
לכן מי היש הפץ בשני אלה הספרים ימלא את ידו לבוא
על החקום ועל הגלוי לגלינו לקבל כל אחד משני הספרים הנ״ל
במקח שהם עשר גדולים לכסותפם, וכבר הסיג כמה הסכמות
על הדפסת הספרים הנ״ל מקלת הרבנים גאוני הארץ והמה
נכתובים.

ולבינתן דעת מבוא אל הספר תלינה לך פה עם הפעמן לזיהה כתובים מלוקטים מן מ׳
פרם ותיו כפי מה שיזדמנו ולמוד סתום מן המפורש , רמז דכריו ,

מִשְׁלֵי אָסָף בֵּן בְּרֶכְיָהוּ מִן הַמְשׁוֹרְרִים אֲשֶׁר
בַּלּוּיִם : לְהָאִיר דֶּרֶךְ לִפְנֵי מְבַקְּשֵׁי יי׳
לָלֶכֶת פָּה יוֹמָם וָלַיְלָה לְמִצּוֹא כְּפָלַיִם לְתוּשִׁיָּה :
עַל כֵּן יֹאמְרוּ הַמּוֹשְׁלִים בָּשָׂר בְּמֶלַח תְּמֻלַּח
וְרִכּוּשׁ בְּצִדָּקָה : בְּעֵד הַהֲלוֹן יַשְׁקִיף הָעוֹנִי לְבֵית
הֶחָרוּץ וּבְעַד הַפֶּתַח יָבוֹא בְּמִעוֹן הֶעָצֵל לָגוּר
בְּמְגוּרוֹ : כִּי תְשָׁא אֶת שֵׁם יי׳ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה
לְךָ פֶּסֶל וְכָל תְּמוּנָה בִּלְבָבֶךָ : כִּי חִקּוֹת הָעַמִּים
הֶבֶל הוּא יוֹדְעִים אֱלֹהֵיהֶם בַּל יְדָעוּם לַמַּרְאֶה
עֵינֵיהֶם • וכו׳ : שְׁלִשָּׁה חֻמְּה נִפְלָאוּ וְאַרְבָּעָה לֹא
נוֹדָעוּ : אֵין שִׁלְטוֹן בִּבְנֵי אֲנוֹשָׁה וְלֹא רָצוֹן בְּמֹתֵי
הֶבֶל : אֵין תְּמוּתָה בִּבְנֵי יְהוּדָה וְלֹא חַיֵּי נֶצַח בִּבְנֵי
רֶכֶב : שְׁלִשָּׁה הֻמָּה רָעִים אֲהוּבִים וְאַרְבָּעָה אֲהוּיוֹת
תְּאוֹמוֹת : יִרְאַת יי׳ וְחָכְמָה תְּבוּנָה וְדֶרֶךְ אֱמֶת :
שְׁרִירוּת לֵב וְסִכְלוּת פְּתָיוּת וְדֶרֶךְ שֶׁקֶר : רֵאשִׁית

משלי אסף בן ברכיהו , בן שמון ושם אחיו (דה״ר ו׳) • כפלים ,
רומז לב׳ חלקי התורה שבכתב שהם תורה והחכמה : כי תעשה ,
שם תשת על פיו שם ה׳ הזהר שלא תצייר בלבבך בניור הגשמי שו
במשיגי הגשם כמו ימין ושמאל נמנוש והתפשטות וזולתם , וזהר לא
תיהי כך לא זה כך דייקת : חקות העמי׳ , העושים עפ״ים , והעובד
מניר את העובד למרחה עיניו ואין העלם הנעבד מניר עובדו • אין
שלטון , אין לאדם שליט על הפעולות הטבעיות המוכרחים בטבע
במעשיהם לעשות פעולתם כי לא יועיל הצווי על המים שיברוך כמו שם :
במתי הבל , הדברים הטבעיים המתחלפים מהר כמו הבל הפה , ואינם
עושים מעשיהם ברצון : אין תמותה , אין הפסד בעצם פעוט הכלתי
מורכב כי כל הפסד הוא פירוד ההרכבה , ושם אין הרכבה אין פירוד
והפסד : בבני רכב , והפך זה כל מורכב מוכרח להפרד : יראת ה׳ ,
שתיהן מוכרות יחד כאמרם ז״ל שם אין יראה אין חכמה : תבונה ,
במחקר והתבוננות יושכל הלמת בכל דרש הפך פתי יחמין לכל דבר :
שרירות לב , מי שאולך בשרירות לבו ואינגו ממשיל ברוחו את הכלל ,

הוץ

מֶחְקָר פְּלִיאָה וְתוֹכָה הַשְׂכֵּל וְתַכְלִיתָהּ אֱמֶת
וָצֶדֶק : לְפִי מַעֲטֵהוּ יְכַבֵּר אִישׁ בְּבוֹאוֹ וּלְפִי שִׂכְלוֹ
יְהַלֵּל בְּצֵאתוֹ : הִתְפַּאֵר בְּבוֹאֵךְ וְיִתְהַלֵּל בְּצֵאתֵךְ :
אַל תַּבְהֵל לְהָפִיק מַאֲוַיִּי זְמָמֵיךְ פֶּן יִהְיוּ לְךָ לְמוֹקֵשׁ :
אַל תָּזֵרָה חוֹל עָלַי קִיא צוֹאָה פֶּן פִּבְלִי רַעַת
יְטַנֵּף רֵעֵיךְ רַגְלָיו בּוֹ : אִם יָדְךָ רַב לָךְ וְטַאטֵאתָהּ
בְּמַטְאֲטֵא הַיְשִׁטֵּד : אַל תְּמַכּוֹר עִתְּךָ בְּלִי הוֹן כִּי
לֹא תִמְצָאֵהָ בְּכָל מְחִיר : אַל תִּתֵּן מַטְעֲמִים יַיִן
וְנוֹפֶת צוּפִים לִפְנֵי הַסּוּסִים כִּי לֹא יֵאוֹתוּ לָהֶם :
שִׁים תֶּבֶן וּשְׂעוֹרִים וָמִים וְיִקְדְּחוּ עֲרָבָתָם : בְּעִיר
רוֹכְלִים קְנֵה וְאַל תְּמַכּוֹר : בְּמוֹשַׁב זְקֵנִים שְׁמַע
וְאַל תַּשְׁמִיעַ : לְקוֹט שׁוֹשַׁנִּים מִבֵּין חוֹחִים וְקַח מוּסָר
מִשּׁוֹבֵב וֶאֱמֶת מִמְכַּזֵּב : בְּסֵתֶר פָּנִים יֵרֵב כָּבוֹד
סוֹפְרִים וְיוֹתֵר מֵחֲמָה שֶׁכְּבָר מֵתוּ :

הוא לישב בעיר כתמרם ז"ל לתן לחדם עובר עבירה לחל"כ נכנס בו רוח
טטות : פתיות , ככתוב פתי יאמין לכל דבר : פליאה , לח יחקור
החדם על סבת דבר מה בלתי חס יפלח בעיניו ותחר המחקר יסיג
בחמת ככתוב , ובזהר חלק בהיפוך לתון פלח , כית דח חכמה כמד"ח
בחכמה יבנה בית , והטעם חס תפלח תחלק חכמה : לפי מעטהו ,
לפי מלכוזי ככוד יתכבד החדם הבלתי כודע עדכה ע"ד חמרם ז"ל
בחיתח שמחי ובלח מתח תותבלי : אל חזרה חול , הכחשל שלח
ייפה הדעות הכוזבות בלופן שיחמכו לשכל פן יתן יד לתועים כי לח
יחמה לותם עד לח ישחר לחריהם רושם כלל : בכל מחיר , שלח
יעזוב סוס עת בלי מקנה וקנין חיזה שליחו' : אל תתן מטעמי' , הכחשל
שלח ידבר בלחזי כפיל דברי חכמה : סופרים , ר"ל מחברי הספרי' ;

חברת שוהרי חטוב והתושיה .

מודעה

מאותן חמש המגלות עם תרגום אשכנזי ובאור , שפודענן
בחודש ענח העבר בשם חבירינו , ר' אהרן הלוי
ע"ה יוסל ברי"ל שי' , כבר נגמרו וילחו מן הדפוס שלם המגלות

המלה, **שיר השירים רות ואסתר**, והמה בחנות הספרים אשר לחברת חנוך נערים בברלין, מקחם י"ט גדולים פ"ק על דרוקפאפיר, ועל טרייבפאפיר (דהיינו על נייר יפה מאוד) א' ר"ט פ"ק. לאנס לא יומכרו כי אם בתנאי שיחתמו הקונים לקחת גם את המגלות הנותרות **איכה וקהלת**, אשר ילאו לאור לי"ה בקיץ הבע"ל, ומקחם יהיה על טרייב פאפיר הנזכר ט"ז גדולים פ"ק, ועל דרוקפאפיר חיוה גדולי פחות, אשר לא יוכל עוד להקנה. והיה האנשים אשר יכספו לקנותם ילוו לא מצניע התנות הנ"ל פחתום מעה, והוא ישמור את פקודתם לשלוח להם את כל אשר יחפצו. חולם לותן הדרים במקומות הנרשמות כאן או שמוך להן ישיגו את מבוקשם גוה אלל לנשי שלומינו הנקובים פה נשמותם, דהיינו: בעיר

ברעסלויא, ר' יואל ראבנאוויץ.	פירד, אלמנת הרופא ר' וואלף האללי ז"ל
דעסוי, ר' יואל כ"ר יוסף וואושט.	פ"פ דאדר, ר' אברהם האללי.
האמבורג, ר' חיים ווירצבורג.	פ"פ דמיין, ר' וואלף היידנהיים.
ור' ישראל ברעסלויא.	פראג, ר' אברהם ליב לינשיץ.
וין, ר' פסח האללי.	קאפנהאגן, ר' שמעון קירכהיים.
נאנסי, ר' זעליגמן פאפנהיים.	קעניגסבערג, ר' דוד טהעאדאר.
פאצדאם, ר' יהודה ליב קראקא.	שטראסבורג, ר' משה חלפן.

מיד לאחר פסח לי"ה יודפס ס' **משלי** עם העתקה לאה בלשון משכנזי ובאור המלות והעניניס, ולהיות דבר בלתי אפשר לקנות את כל הספר כזה אשר התחלנו, יותן בעד כל במגן א' גראשן פ"ק, ולפי המדומה לא יעלה מספרס על ד' במגן, לאנס אם יתרבה אז במגן יתר ממספר הזה לא יותן בעד אשר העולה מעשרים ומעלה כי אם חצי גרשטן בעד כל במגן. ולאבקש מכל מאספי החקומים על חמש המגלות בכל עיר ועיר שיטריחו נ"כ לאסוף חתומים על זה הספר, בשכר עשר למאה, ואז יודיענו לי מספר החתומים ושמותם אשר כלות חודש תמוז הבע"ל. וברגות ה' נבוא דרך זה לתקלקנו לשום העתקה כל ספרי הקודש לבני בני ישראל, והיה לכם אות בנתינותם בלבבם להבין את דברי נביאינו הקדושים.

ברלין בהודש ניסן תקמ"ח לפ"ק. איצק איוכל.